

Zeynep Tufekci

Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest

New Haven and London: Yale University Press 2017

ISBN: 9780300215120

Alison Uttley

Student

Norsk Senter for Menneskerettigheter, Universitetet i Oslo

alison.uttley@student.jus.uio.no

Bjørn Schiermer

Professor

Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

b.s.andersen@sosgeo.uio.no

Denne boka gir et omfattende, nyansert og engasjerende innblikk i forholdet mellom moderne digitale teknologier, sosiale bevegelser og maktstrukturer. Tufekcis mål er å utvikle teorier og presentere en begrepsforankret analyse av disse forholdene. Dette gjør hun på en ukonvensjonell måte ved å kombinere personlige historier, observasjoner og flermethodisk empirisk forskning.

I tillegg til å være samfunnsviter har Tufekci selv lang erfaring fra sosiale bevegelser og er dessuten utdannet programmerer. Hun har dermed førstehåndskjennskap til kulturen i og organiseringen av sosiale bevegelser, og hun forstår hvordan internett, digital teknologi og media har påvirket protestens landskaper de siste ti til femten årene. Hennes personlige engasjement favner de fleste kjente protestarenaer fra det siste tiåret. Demonstrasjonene på Tahrirplassen i Egypt i 2011, Occupy-bevegelsen i USA og protestene i Geziparken i Tyrkia (Tufekcis fødeland) i 2013 utgjør bokens tyngdepunkter. Tufekci tar leseren med på en reise rundt i nyere politiske fenomener og bevegelser, fra Syriza-bevegelsen i Hellas, Podemos i Spania, til Black Lives Matter, Tea Party-bevegelsen og valget av Trump i USA. Alle disse protestbevegelsene bærer preg av å ha brukt og misbrukt sosiale medier og digital teknologi.

Det personlige rammeverket gjør at Tufekci på elegant vis kan bevege seg mellom teoriutvikling og ledig bruk av egne data. Hun håndplukker illustrerende materiale i form av utdrag fra intervjuer hun har gjort med initiativtagere til sosiale bevegelser, sentrale bloggere og vanlige deltakere i protester. Hun gjør rede for hvordan nye medier og teknologier innebærer endringer i kultur og politikk som kan transformere hele den offentlige sfæren. Dette gjøres på en nyansert måte, med en forfriskende distanse til de vanlige fordommene mot teknologi, internett og sosiale medier. Tufekci viser oss nettopp hvordan en rik og kontekstsensitiv sosiologisk analyse av sosiale mediers effekt på politisk kultur kan utføres.

Bokens tittel nevner Twitter, men Tufekci viser til mange flere internettplattformer og teknologier. Disse inkluderer blant annet Facebook, FaceTime, Periscope, YouTube, Google og SMS. Overbevisende demonstrerer hun hvordan fremveksten av disse plattformene og teknologiene har gitt aktivister nye verktøy, flere handlingsmuligheter og større handlingsrom. Gjennom en komparativ analyse av organiseringen av medisinsk hjelp og støtte på Tahrir-plassen – organisert av fire folk på nett, hvorav to ikke befant seg i Egypt – og det enorme og langsomt oppbygde apparatet bak den amerikanske borgerrettighetsbevegelsens «marsj mot Washington», viser hun hvordan Twitter og Facebook har gjort det mulig å samle et stort antall mennesker på øyeblikkelig varsel, med minimal forhåndsorganisering. Tidligere var organisering av motstandsbevegelser preget av et tungt og langtekkelig arbeid. Nå kommer den sprudlende entusiasmen først og problemet med en mer formell og varig organisasjonsstruktur kommer først etterpå, om overhodet.

Tufekci viser også til ulemper med denne utviklingen. Selv om hun skisserer hvordan de digitale teknologiene revolusjonerer måten det revolusjoneres på, er et av hennes sentrale poenger nettopp mismatchen mellom hvor lett det er å organisere demonstrasjoner gjennom digital teknologi og mangelen på reell politisk gjennomslagskraft. Teknologi gjør det mulig for sosiale bevegelser å vokse i stort tempo, men til tross for at de kan være store og mektige i øyeblikket, mangler disse bevegelsene ofte den organisatoriske tyngden som gjør at de kan få faktisk innflytelse på et konkret politisk nivå. På modig vis insisterer Tufekci på at moderne venstreorienterte bevegelser ofte ikke får med seg viktige politiske muligheter – en påstand som selvfølgelig kan diskuteres – fordi de avviser tradisjonelle lederskaps- og maktstrukturer. Det er nettopp sosiale medier som gjør disse nye formene for radikalt demokrati og flate strukturer mulige i stor skala. Tufekcis analyse av de strategiske problemene som ligger innbakt i disse nye organisasjonsmåtene er blant de mest interessante i boken. Hennes beretning om hvor vanskelig det var for Gezipark-protestantene å velge en delegasjon til å representere dem i konkrete forhandlinger med regjeringen illustrerer en hovedutfordring med slike «flate» strukturer. Det absolutte kravet om alles deltagelse i beslutningsprosesser fører, slik hun ser det, til at demonstranter blir sittende igjen uten tilstrekkelige midler til politisk agens og smidighet i møtet med regimet. Tufekci omtaler en form for taktisk «freeze». Dertil komme at de radikaldemokratiske holdningene ofte går hånd i hånd med en sterk mistillit til det «etablerte politiske systemet». Dette er kanskje forståelig i en ikke-vestlig og ikke-demokratisk kontekst, men det finnes også vestlige protester – eller deler av protestbevegelser – som helt avviser kontakt med etablerte politikere og det representative demokratiet. Den omfattende Occupy-bevegelsens mangel på konkrete og varige politiske resultater, sammenliknet med den mye mindre Tea Party-bevegelsen, illustrerer de triste og høyst utilsiktede virkningene av de radikaldemokratiske holdningene. Her skal det legges til at den angivelig radikaldemokratiske organiseringen av beslutningsprosessene neppe er så demokratisk ennå. Ofte plasseres stor makt i hendene på selvutnevnte portvoktere, ordstyrere eller populære skikkelser på sosiale medier uten klart mandat. Tufekcis underspilte beskrivelse av hendelsen på et av Occupy-bevegelsens arrangementer i Atlanta, hvor den kjente og fortsatt politisk aktive borgerrettighetsforkjemper John Lewis ble nektet å tale til forsamlingen, er forstemmende og formidler tydelig hennes egen frustrasjon.

Dette må ikke misforstås. Tufekci ønsker ikke å avfeie online-aktivisme som «slacktivism» (Morozov), altså som en enkel samvittighetsforbedrende handling med lite anstrengelse eller forpliktelse. Hun gir et nyansert forsvar av hvor viktig online-aktivisme kan være. Handlinger som gjøres på nett kan sende sterke signaler. Et kritisk «tweet» eller sågar bare en «like» kan kreve betraktelig mer mot for noen som lever i et undertrykkende regime, enn å

møte opp på en «ekte» demonstrasjon i et demokratisk vestlig land, hvor demonstrantenes rettigheter er garantert.

Men hun viser hvor komplekse forhold vi har med å gjøre. Detaljene i de store internett-plattformenes brukerpolitikk, deres retningslinjer, og ikke minst deres bruk av utilgjengelige og ugjennomskelige algoritmer til å regulere nyhetsstrømmer og internettsøk, påvirker distribusjonen av informasjon i samfunnet direkte. Algoritmene bidrar i seg selv til radikalisering av synspunkter, dannelsen av ekkokammer og medvirker til den generelle polariseringen av den offentlige sfæren som har foregått de siste årene. Selv mindre forskjeller, eksempelvis om Facebook bare tillater en «like» eller i stedet skaper rom for en mer variert respons til innlegg på «veggen», eller om den gitte plattformen tillater anonymitet eller ei, kan føre til markante forskjeller i den type aktivitet nettsiden tilbyr. Disse delene av boken burde være standard pensum på sosiologiske studieprogrammer verden over. Tufekci beskriver også hvordan undertrykkende styreformer eller andre nasjoners etterretningstjenester med suksess har beveget seg bort fra tradisjonelle overvåkingsstrategier, sensur og informasjonskontroll, mot forvirringsstrategier, desinformasjon og «trolling» for å kvele opposisjon, skape generell uro, påvirke utenlandske valg, destabilisere hele nasjoner, eller trakassere individuelle dissidenter.

Vi vil sterkt anbefale Tufekcis bok. Den burde være obligatorisk lesestoff for alle som er interessert i sosiale bevegelser, eller mer generelt, for alle som er interessert i den nye digitale teknologiens avtrykk på det politiske. Boken utgjør en gjennomarbeidet undersøkelse av de nye strukturene bak tidens protestbevegelser, av deres nye styrker og svakheter og av de dilemmaene de står overfor. Ny digital teknologi endrer raskt det politiske og kulturelle landskapet, og Tufekcis bok fra 2017 er uten tvil blant de mest relevante for lesere som ønsker en oppdatert og nyansert forståelse av det avtrykket den digitale revolusjonen setter på det politiske feltet. De som forsker på sosiale bevegelser, kunne nok ha ønsket seg mer dialog med den eksisterende forskningslitteraturen på området. Det er ingen tvil om at Tufekci har prioritert de ikke-spesialiserte leserne. Dette betyr imidlertid ikke at boken ikke håndterer de mest sentrale temaene på feltet. Spesielt kapitlet om «signaler» og «kapasiteter» gir teoretiske bidrag til dette. Tufekcis interesse for de mer «ubetydelige» vanene og fenomenene i venstresidens protestkultur – som for eksempel den rituelle vaskingen av det okkuperte området eller det obligatoriske «biblioteket» på plassen – føyer før øvrig interessante sosiologiske aspekter til tolkningen av sosiale bevegelser. Her supplerer hun eksisterende litteratur som kan bli for snevert fiksert på det politiske og målorienterte elementet i kollektiv handling, med et rituelt og massepsykologisk perspektiv.

To temaer skulle vi gjerne sett grundigere behandlet. Tufekci er kjapt innom Tea Party-bevegelsen og dens enorme politiske effekt. Boken kunne ha dratt nytte av en mer utbrodert analyse av taktikkene og effektene på høyresiden. Tufekci peker jo nettopp på at Tea Party-bevegelsen, i kontrast til venstresidens «flate» struktur og antiautoritære politiske kultur, har vært ytterst effektiv i å utvikle og bygge opp valgkapasitet. Det ville vært interessant å gå dypere i analysen av divergensene i aktuell medie- og teknologibruk på venstre- og høyresiden med tanke på de kulturelle forskjellene, og sett på organisasjon og måter å tenke taktisk og strategisk på i de to leirene.

Gitt denne kontrasten sitter vi igjen med et ønske om mer informasjon om hvordan Tufekcis innsikt og observasjoner kan gjøres om til politisk praksis. Hun viser til viktige dilemmaer og svakheter i den nåværende venstresidens politiske kultur, men uten å vise til potensielle løsninger. En avsluttende konstruktiv vurdering hadde vært ytterst velkommen; hvordan kan den radikale demokratiseringen av politisk *kultur* på venstresiden – muliggjort av nye medier – kombineres med levedyktige konsepter for politisk *praksis*?

Oversatt til norsk av Ylva Nordbø.